

УДК 342.951:351.746.3 (477)

В.Ю. Горелова
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
Університет економіки та права «КРОК»

Поняття приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні

Стаття присвячена проблемам визначення поняття приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні, досліджуються підходи до розуміння зазначеного поняття та пропонується авторське його трактування.

Ключові слова: приватна детективна діяльність, розшукова діяльність, професійна діяльність.

В.Ю. Горелова
кандидат юридических наук,
доцент кафедры государственного-правовых наук,
Университет экономики и права «КРОК»

Понятие частной детективной (розыскной) деятельности

Статья посвящена проблемам определения понятия частной детективной (розыскной) деятельности в Украине, исследуются подходы к пониманию данного понятия и предлагается его авторская трактовка.

Ключевые слова: частная детективная деятельность, розыскная деятельность, профессиональная деятельность.

V. Horielova
PhD in Law,
Docent of the Department of State and Legal Disciplines,
“KROK” University

Concept of Private Detective (Search) Activity

The article is sanctified to the problems of determination of concept of private detective (search) activity in Ukraine, going is investigated near understanding of this concept and his authorial interpretation is offered.

Keywords: private detective activity, search activity, professional activity

Постановка проблеми

На сучасному етапі майже всі розвинуті країни світу стикаються з такою діаметральною реальністю, як: тенденцією зростання рівня злочинності, з одного боку, та посиленням забезпечення прав

та законних інтересів особи – з іншого, що є наслідком суттєвого навантаження на правоохоронну, правозахисну та судову систему. З метою захисту прав людини та громадянина, забезпечення приватної та економічної безпеки громадян та під-

приємств більшість країн легалізувала та впорядкувала систему приватної детективної діяльності, чим було вирішено вагомий відсоток проблем, що стосується гарантування безпеки громадян, захисту від шантажу, вимагання, промислової конкуренції, промислового шпигунства, пошуку зниклих осіб, збору інформації про ненадійних партнерів, пошуку інформації з кримінальних, цивільних, господарських справ тощо.

Для України необхідність прийняття відповідного закону, який регулював би діяльність приватної детективної діяльності, вже визнана суспільством. Спираючись на зарубіжний досвід, можна з упевненістю сказати, що діяльність приватних детективів суттєво підвищить рівень захисту громадян від неправомірних посягань, полегшить досягання законних бажань, звільнить посадових осіб правоохоронних органів від необхідності виконання різноманітних незначних та особливо невластивих їм функцій, що неодмінно сприятиме зниженню рівня криміногенної ситуації, загальному оздоровленню суспільства від незаконних проявів та тенденцій. Втім, навіть і після прийняття закону, залишаться багато не визначених та спірних питань на шляху вдосконалення приватної детективної (розшукової) діяльності як складової системи захисту особи та її законних прав та свобод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

28 грудня 2015 року народними депутатами М.П. Паламарчуком, А.А. Кожем'якіним, О.П. Продан, А.А. Тетеруком та іншими було зареєстровано новий проект закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (№ 3726), який 19 квітня 2016 року з другої спроби було прийнято у першому читанні. Водночас у монографічних та дисертаційних роботах приватній детективній діяльності присвячені лише окремі параграфи в межах загального дослідження суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. Окремим організаційно-правовим питанням приватної детективної діяльності присвятили

у своїх наукових здобутках В.Т. Нор, А.В. Старушкевич, Г.К. Кожевніков, О.О. Пунда, С.С. Юрко та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Незважаючи на потужний внесок науковців та політиків у розробку проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», залишається ще багато питань, які вимагають уточнення. Багатогранність та складність проблеми впровадження цього закону в життя залишає дискусійними низку питань, серед яких потребує уточнення визначення поняття приватної детективної (розшукової) діяльності та її структурних елементів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження поняття приватної детективної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняття «приватна детективна (розшукова) діяльність» складається з кількох категорій. Так, слово «детектив» перекладається з англ. detective як «агент розшуку», а з лат. detectio – «розкриття». У законопроекті № 3726 поняття «приватний детектив» пропонується визначити як «фізична особа, яка здійснює приватну детективну (розшукову) діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом» [1]. Практикуючими приватними детективами було запропоновано інше трактування цього поняття, а саме: «приватний детектив – це фізична особа, яка здійснює приватну детективну діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах приватного детективного підприємства» [2].

Можна помітити, що в обох визначеннях фігурує категорія «приватний», що своєю чергою застосовується для вираження права детектива на автономію в його діяльності та права на захист втручання сторонніх осіб у цю діяльність. Таким чином, можна сказати, що «приватність» детектива означає його професіональний простір, який він структурує і заповнює на власний розсуд необхідними форма-

ми та проявами діяльності, орієнтуючись на законні інтереси та потреби особи, що звернулася за допомогою. «Приватність» детектива означає також автономію в його роботі та право на захист від свавільного вторгнення сторонніх осіб (громадян, підприємств, державних органів та посадових осіб тощо). Також «приватність» тісно пов'язана з приватним володінням, господарюванням, індивідуальними чи груповими відносинами, а також із самореалізацією та саморозвитком детектива.

У даному питанні не можливо обійти таку категорію, як «діяльність», яка розкривається у філософії як специфічний людський спосіб ставлення до світу та як процес, в ході якого людина відтворює та творчо перетворює природу, роблячи себе, таким чином, діяльним суб'єктом, а освоювані нею явища природи – об'єктом своєї діяльності [3, с. 108].

Загальновідомо, що діяльність – основна умова і спосіб розвитку суспільства, є основою становлення і розвитку людини. Як і будь-яка діяльність, приватна детективна включає в себе мету, засіб та сам процес діяльності. Основною характеристикою діяльності детектива, можна з упевненістю сказати, повинна бути її усвідомленість.

Детективна діяльність проявляється обов'язково в активній формі і завжди спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей. Можна з упевненістю сказати, що діяльність детектива – це дуже специфічна форма відносин. По-перше, детективна діяльність – це відношення, що регулюється усвідомлюваною метою як ідеальним чином майбутнього результату. Мета в детективній діяльності виступає в якості головного критерію для визначення її змісту та структури. При цьому зміст детективної діяльності визначається не лише потребами особи (замовника послуги), а саме метою (знаходження певного об'єкта чи суб'єкта, отримання певних відомостей, знань тощо). По-друге, детективна діяльність – це відношення у вигляді освоєння юридичних, технічних та інших знань, умінь, різних форм соціального досвіду. По-третє, детективна ді-

яльність завжди знаходиться на межі розбіжності бажань, мотивів окремих осіб з безпосередніми цілями та вимогами, що пред'являються детективній діяльності.

Специфіка детективної діяльності проявляється також в тому, що в ній поєднані вже зазначені основні властивості активності, результативності, свідомості, соціальної обумовленості. Всі вони є суттю детективної діяльності як такої. Окрім того, існують і такі найважливіші властивості детективної діяльності, як: предметність (спрямованість діяльності на предмет своєї активності); адаптивність (здібності діяльності до гнучкості і трансформації за зміни зовнішніх і внутрішніх умов її реалізації); системність (організована цілісність детективної діяльності, що саме й обумовлює існування двох її основних чинників – зовнішнього (предметно-дієвого) і внутрішнього (морального, етичного).

Відповідно до ч. 2 ст. 1 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» приватну детективну (розшукову) діяльність пропонується визначити як дозволену органами Національної поліції України незалежну професійну діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, передбачених цим законопроектом [1]. Тут справедливим вбачається зауваження науковців з приводу нелогічного визначення Національної поліції України в якості регулятора приватної детективної діяльності, оскільки остання є підприємницькою діяльністю і не передбачає можливості проведення оперативно-розшукових заходів. З приводу цього на засіданнях робочої групи при відповідному Комітеті Верховної Ради України народними депутатами було запропоновано введення такого органу, як «кваліфікаційно-дисциплінарна комісія приватних детективів», яка формувалася б із представників Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України та осіб, делегованих громадськими об'єднаннями приватних

детективів [2]. Також, не погоджуючись зі згаданим у законопроекті № 3726 визначенням поняття приватної детективної діяльності, С.С. Юрко пропонує досить широке трактування, визнавши приватну детективну діяльність як незалежну професійну діяльність, що становить систему пошукових заходів, які здійснюються приватними детективами на договірних засадах із приводу надання детективних послуг та із застосуванням технічних засобів [4, с. 9].

У всіх вище наведених визначень приватної детективної діяльності наголос ставиться на словосполученні «професійна діяльність». Відповідно до частини 3 Класифікатора професій: професія – це здатність виконувати подібні роботи, які вимагають від особи певної кваліфікації [5]. Поняття ж «професійна діяльність» на сьогодні в жодному нормативному документі не зазначене. Виходячи зі змісту ст. 5 законопроекту № 3726, професійна діяльність детектива має на увазі особу – громадянина України, який «володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, пройшов спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності чи має стаж роботи в оперативних підрозділах або органах досудового розслідування не менше трьох років та отримав у встановленому порядку свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю» [1]. Втім, така вимога, як обов'язкова вища юридична освіта, вбачається сумнівною для професійної діяльності приватного детектива, оскільки ним можуть також бути журналісти, спеціалісти в галузі техніки або комп'ютерних технологій тощо. Цілком можна погодитися з Українським співтовариством приватних детективів, яке, орієнтуючись на законодавство інших розвинувтих країн, що мають досвід розвитку приватної детективної діяльності, вважає, що для зайняття приватною детективною діяльністю обов'язковою має бути лише додаткова спеціальна підготовка будь-якої особи, яка має вищу освіту та бажає вести викану діяльність [2].

Питання професійної діяльності при-

ватного детектива торкається також розуміння економіко-правового становища цієї діяльності. На сьогодні детективна діяльність лаконічно вкладається в межі діючого Класифікатора видів економічної діяльності «проведення розслідувань» (код 80.30) [6]. Згідно зі ст. 5 законопроекту № 3726 приватний детектив має право «займатися детективною (розшуковою) діяльністю індивідуально як самозайнята особа або суб'єкт підприємницької діяльності» [1]. Відповідно до п. 14.1.226 ст. 14 Податкового кодексу законодавець наводить невичерпний перелік діяльності, що визнається такою, як «незалежна професійна діяльність» з умовою, що особа, яка нею займається, не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб. Також встановлено, що «самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або проводить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності» [7]. Отже, незалежна професійна діяльність не визнається підприємницькою, а приватний детектив не може бути «самозайнятою особою».

Таким чином, охарактеризувати приватну детективну діяльність можна наступним чином:

- детективна діяльність є самостійною, професійною, не державною діяльністю щодо надання послуг громадянам, підприємствам, організаціям на договірних засадах з метою захисту їхніх прав та законних інтересів;

- детективна діяльність може здійснюватися в будь-яких організаційних формах, визначених законами України, на вибір детектива (у тому числі без створення організації);

- відповідно до принципу вільного вибору виду детективної діяльності детективи мають право здійснювати самостійно будь-яку діяльність в межах віднесеної до їхньої компетенції та відповідно до потреб особи, з якою укладено договір на надання послуг, на власний розсуд та прийма-

ючи відповідні самостійні рішення, що не суперечать законодавству та загально-визначеним нормам моралі;

- детективна діяльність здійснюється на добровільних засадах, тобто жоден державний орган або недержавна організація чи посадова особа не можуть примусити до зайняття детективною діяльністю;

- детективна діяльність є систематичною діяльністю (однак без чітких кількісних критеріїв систематичності);

- детективна діяльність здійснюється на власний ризик.

Висновки

Приватна детективна діяльність в широкому розумінні – це виконання та застосування різноманітних професійних дій, які тягнуть за собою відповідні наслідки. Приватна детективна діяльність є професійною діяльністю, а це означає, що така діяльність відображає її інтелектуальну

сторону, адже для специфіка роботи виявляє необхідність у спеціальній підготовці, прикладанні зусиль для досягненні поставлених цілей. Тобто приватну детективну діяльність можна розглядати як таку, що наділена якісними та кількісними ознаками, які відображають її інтелектуальну сторону та виявляють процес виконання певних дозволених дій в межах наданого статусу, який є необхідним для реалізації та застосування його професійних знань та умінь. Окрім зазначеного, така діяльність на шляху вирішення поставлених завдань обов'язково має відобразитися у площині моральних та правових норм.

У вузькому значенні приватна детективна діяльність – це професійна не державна діяльність, що виконується на договірних засадах, метою якої є дозволений законом пошук інформації для встановлення істини та направлений на захист прав та законних інтересів громадян, підприємств, організацій.

Література

1. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3726 від 28.12.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580
2. Пропозиції до законопроекту № 3726 від 28.12.2015 року // Офіційний сайт ВГО «Всеукраїнська Асоціація Приватних Детективів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://aupd.com.ua/zakon-2016-uapd/>
3. Краткий философский словарь / под ред. М. Розенталя ; П. Юдина. – 4-е изд., доп. и испр. – М. : Изд-во полит. лит., 1954. – 703 с.
4. Юрко С.С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. кандидата юрид.наук: 12.00.10 / Сергій Сергійович Юрко- Одеса, 2017. – 252 с.
5. Класифікатор професій ДК 003:2010 : затв. наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>
6. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України : [сайт]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/128651.html>
7. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13 (08.04.2011), № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.